

CKS-experimenten gecontinueerd Groen mbo vindt zichzelf opnieuw uit

Alle aoc's experimenteren dit schooljaar (verder) in het kader van het herontwerp van het mbo. De scholen hebben de ambitie om in zo'n 270 experimenten – gemiddeld op elke school 20 – ervaring op te doen met de competentiegerichte kwalificatiestructuur. We lichten er drie instellingen uit.

Of dat aantal van 270 wordt gehaald is op het moment van schrijven nog niet duidelijk: dit is immers afhankelijk van het definitief aantal inschrijvingen. Zo ja, dan zouden in totaal circa dertien-duizend leerlingen*, ongeveer de helft van de groene mbo'ers, onderwijs beproeven volgens de competentiegerichte kwalificatiestructuur. Alle dertien aoc's maken gebruik van de experimenteerregeling om competentiegerichte mbo-opleidingen uit te voeren. Het aantal experimenten varieert vanzelfsprekend per instelling. Want elk aoc start met de ontwikkeling en invoering van competentiegericht leren en de deelname aan de experimentenregeling vanuit zijn eigen onderwijsconcept. Fase, ontwikkeling, aanpak, accenten en aantallen betrokkenen zijn overal anders.

Competentiegericht leren op het Prinsentuin College: "Vooral de meer stabiele, wat kleinere afdelingen gaan sneller"

AOC Terra
Mbo-locaties: 3
Experimenten: 13
Leerlingen: 400
(totaal 2.213)

Bij AOC terra was de afspraak voor dit schooljaar dat op elke vestiging ten minste één kwalificatieprofiel wordt uitgevoerd. "Dit wordt ruimschoots gehaald, met op de vier vestigingen van AOC Terra in totaal dertien kwalificatieprofielen. Dat zijn een kleine 400 leerlingen tot nu toe. Elke vestiging heeft gekozen voor meerdere experimentele opleidingen." Dat vertelt Hanneke Gülpen, bestuursadviseur onderwijs & kwaliteitszorg. "We wilden geen eenheidsworst in de aanloop naar competentiegericht leren. De vestigingen hebben immers ieder een eigen cultuur, eigen tradities en verschillende ervaringen op het gebied van competentiegericht leren." Daarom heeft elke vestiging bij de ontwikkeling en invoering ervan, binnen de centraal vastgestelde kaders en het onderwijsconcept, enige vrijheid. Men ontwikkelt een eigen plan van aanpak wat betreft didactiek, scholing van docenten, begeleiding, enzovoort. Emmen startte vorig jaar als enige AOC Terra-vestiging voorzichtig met drie kwalificatieprofielen: Dierhouder, Natuur en leefomgeving en Plant. "Voortbouwend op de proeftuinen is gekozen om met drie cks-opleidingen te gaan experimenteren." De eerste twee worden dit schooljaar voortgezet. Het aantal experimentele opleidingen is uitgebreid naar zeven. "Na een voorbereiding met de teams onder begeleiding van CPS is op basis van een nieuw onderwijsbouwwerk besloten dit jaar alle niveau 1- en 2-opleidingen in de cks te zetten, in zowel leerjaar 1 als 2. Deze ongeveer honderd leerlingen worden op hun eigen niveau bediend, in kleinere groepen. Ze maken hun eigen pop, houden een portfolio bij en werken toe naar een proeve van bekwaamheid." Dat vertelt Ria Timmerman, onderwijscoördinator in Emmen. Aan het eind van het jaar worden de experimenten uiteraard ge-

evalueerd en zo nodig bijgesteld. Bekeken wordt bijvoorbeeld de nieuwe, duidelijke structuur met vaste schooltijden en een vaste weekindeling, met onder andere twee vakdagdelen en twee communicatiedagdelen. Net als wordt bekeken of het toepassen van de methodische begeleiding van de bpv werkt. Timmerman: "Na vijf weken werken in het nieuwe systeem is eigenlijk al duidelijk dat dit heel goed bevalt."

Intensiveren

AOC Terra heeft uiteindelijk een keuze gemaakt voor een elektronische leeromgeving die verder ingericht gaat worden, en het portfolio wordt uitgewerkt. Bovendien is er dit schooljaar veel aandacht voor deskundigheidsbevordering en 'leren van elkaar' bij de instelling, op diverse niveaus, op de vestiging en centraal. Men gaat op een competentiegerichte manier toetsen, waarbij de examenstandaarden en pvb's worden gebruikt zoals deze zijn ontwikkeld in de Groene Standaard. Hanneke Gülpen: "Verder is een van de belangrijkste pijlers van het competentiegericht leren de betrokkenheid van de bedrijven. Dit jaar willen we de contacten uitbreiden en intensiveren."

Prinsentuin college
Mbo-locaties: 3
Experimenten: 11
Leerlingen: 172
(totaal 1.400)

Zo'n 95 procent van de mbo-leerlingen van het Prinsentuin College zit op het aoc in Breda. Vandaar dat de directie deze vestiging heeft aangewezen als pilot-locatie voor de implementatie van competentiegericht leren. "De succesvolle vernieuwingen binnen deze vestiging zullen waar mogelijk ook in Aniel en Steenberg getest worden", zegt Rein van de Wal, beleidsmedewerker onderwijs & innovatie. Na de ontwikkeling van het onderwijsconcept Content Competent, werken de afdelingen sinds vorig schooljaar volgens een stappenplan aan

Herontwerp mbo

De overheid wil vernieuwingen in het mbo stimuleren. Het Gemeenschappelijk Procesmanagement 'Herontwerp mbo' startte daarom in 2004 met de eerste proeftuinen. Onderwijsinstellingen konden in de praktijk ervaringen opdoen met ontwikkeling en uitvoering van competentiegerichte opleidingsprogramma's. Sinds augustus 2005 is er een Artikel toegevoegd aan de WEB, die meer experimenteeruimte biedt. Vorig schooljaar deden tienduizenden mbo-leerlingen op de een of andere manier ervaring op in experimenten. Ook kenniscentra en de AOC Raad participeren. Het procesmanagement coördineert die vernieuwingen, zorgt voor uitwisseling van ervaringen, signaleert knelpunten en ondersteunt de onderwijsinstellingen.

De experimenten zijn verdeeld over zestien clusters. Het groene onderwijs vormt met 'Voedsel en leefomgeving' een van die clusters. Ook is er een cluster Arbeidsmarktgekwalificeerd assistent (AKA). Het aantal aoc's dat participeert in deze brede niveau-1 opleiding is uitgebreid van vier naar negen. Door deelname committeren de instellingen zich aan medewerking aan kennisdeling en onderzoek. Daarom bezoekt het procesmanagement, bestaand uit o.a. Douwe Ettema en Bram Loog (AOC Raad), de scholen, zijn er drie bijeenkomsten voor de gezamenlijke aoc's en kan tijdens het vierjaarlijkse Platform mbo over de cks-experimenten worden gesproken. Via de experimenteerregeling kunnen instellingen en kenniscentra ervaring opdoen met de ontwikkeling en uitvoering van competentiegerichte opleidingsprogramma's en de uitvoerbaarheid van kwalificatieprofielen voor de instelling, leerbedrijven en deelnemers testen. De producten zoals een examenreglement of begeleidingsinstrument kunnen andere instellingen helpen bij het realiseren van competentiegericht onderwijs. Daarnaast kunnen de experimenten informatie opleveren voor aanpassing van kwalificatieprofielen of van wet- en regelgeving.

de ontwikkeling van oefensituaties en leerarrangementen. Ze volgen dezelfde route, alleen de snelheid en de fasering verschilt. “Op een gegeven moment is een afdeling toe aan de overstap en hebben we met elkaar voldoende vertrouwen om met competentiegericht leren aan de slag te gaan. Vooral de meer stabiele, wat kleinere afdelingen gaan sneller. Een sterk groeiende afdeling als Dierverzorging gaat wat minder hard, omdat men daar de handen vol heeft aan de groei en het inwerken van nieuwe collega’s.”

Vorig schooljaar zijn vijf experimenten gestart in het eerste leerjaar van de opleidingen Plantenteelt (niveau 2 en 3) en Loonwerk (niveau 2). Deze leerlingen gaan nu in hun tweede leerjaar verder met het competentiegericht leren. Daarnaast zijn zes nieuwe cks-experimenten begonnen, ondermeer in het eerste leerjaar van Veehouderij (niveau 2, 3 en 4) en Milieu (niveau 4). In totaal gaat het nu om ruim 170 mbo-leerlingen, een viervoud van vorig jaar. De aanleiding om te starten met Plantenteelt was dat de verschillen tussen de afdelingen in Breda en in Andel te groot waren, daar was men het over eens. Het moment om nauwer te gaan samenwerken, werd meteen aangegrepen om te starten in de experimenteerregeling.

Copiloten

Bij het Prinsentuin College is de proeve van bekwaamheid (pvb) vertrekpunt bij de invoering van competentiegericht onderwijs, vertelt Van de Wal. “Mede daarom ligt een belangrijk accent op het partnerschap met het bedrijfsleven, de praktijkopleiders.”

Voor Loonwerk in Andel was dat aspect relatief snel te realiseren, aangezien deze bbl-opleidingen al jaren samenwerken met regionale bedrijven. De afdeling Plantenteelt in Breda, met bbl en bol, heeft het afgelopen jaar intensief geïnvesteerd in deze contacten. Zo zijn er vorig schooljaar zo’n tien bijeenkomsten met het bedrijfsleven georganiseerd. “Het bedrijfsleven is binnen onze experimenten inmiddels nauw betrokken bij ontwikkeling en evaluatie van het competentiegericht leren.”

Het streven is dat volgend schooljaar alle afdelingen één of meer opleidingen

onder de experimenteerregeling uitvoeren. Wat volgens Van de Wal in de ontwikkeling goed werkt is de betrokkenheid bij landelijke projecten als de Groene Standaard en het Groene Lab. “Zo’n aanpak van halen en brengen is een enorme versneller. Wij proberen die gericht in te zetten.” Een ander element dat hij noemt is de betrokkenheid van leerlingen bij de ontwikkelingen. “Wij noemen hen onze copiloten: ze denken en doen actief mee.”

“De cks biedt ruimte voor onderwijsontwikkeling.” Een tweede argument voor Helicon Opleidingen om mee te doen met de experimenteerregeling is dat ze hiermee invloed kunnen uitoefenen op de ontwikkeling van de nieuwe competentiestructuur. Men vindt bijvoorbeeld dat de ontwikkeling naar verbreding in de groene sectoren vraagt om ruimere omschrijvingen van de competenties. Helicon is onderwijskundig blij met de nieuwe cks, want: “We zijn al lang toe aan een herontwerp dat beter aansluit bij de dynamiek van de beroepspraktijk.” Dat zegt Frank van den Dungen, coördinator innovatie & ontwikkeling. “Je kunt nu in je opleidingsproces onderwijskundig maatwerk bieden aan diverse doelgroepen. Nu wordt het hele middelbaar beroepsonderwijs verlost van het keurslijf van de deelkwalificatie en kan het zich zelf gaan ontwikkelen.” Helicon Opleidingen startte vorig jaar met achttien experimenten. De invoering van de cks werd gekoppeld aan de invoering van Phoenix. In Phoenix bestaat het mbo-examen uit de finale proeve van bekwaamheid die door een erkende examinerator en een gecommitteerde wordt beoordeeld. Helicon wil een strikte scheiding van opleiden en examineren, duidelijke exameneisen en heldere verantwoording. Terwijl de examinering met Phoenix centraal is vast-

gelegd, bepaalt elke school zelf de pedagogisch-didactische invulling van het (competentiegerichte) onderwijs.

Minder gedoe

Dit schooljaar zijn er 34 cks-experimenten op alle acht mbo-opleidingen van alle niveaus, in alle sectoren, met meer dan de helft van het totaal aantal leerlingen. Alle eerste klassen zijn bezig met herontwerp en in veel scholen wordt in de hogere klassen eveneens de cks ingevoerd. Zo ook op NHB Deurne, dat dit jaar ‘helemaal om’ is, met alle 569 leerlingen. Cks-coördinator Desirée Haan vertelt dat na de experimenten met Hoefsmid en Horse & Health van vorig jaar Deurne de voordelen zag van de cks. “Meer leerlinggericht, en het beroep examineren in plaats van losse onderdeeltjes.” In werkgroepjes op de locatie werd de invoering van de cks-experimenten in de hele opleiding voorbereid: wat gaat goed, wat kan beter, wat kan eruit en wat moet erin? “En dat betekent echt niet alles omgooien, want heel veel van het onderwijs was in Deurne al op de gewenste manier ingericht.”

De teamleiders en docenten van alle vestigingen komen wekelijks bijeen, om experimenteerervaringen uit te wisselen. Haan: “Je neemt dan meteen bruikbare zaken van elkaar over, en brengt elkaar op ideeën.”

Van den Dungen: “Ideaal zou zijn als we met één jaar KS2000 helemaal achter ons konden laten. Dan ben je de last van twee systemen kwijt. Dan kunnen we met hele teams alle aandacht richten op het echte herontwerp van onze opleidingen. Geen revolutie, geen implementatie, maar evolutie.”

Hij hoopt dat aan het eind van dit schooljaar leerlingen en docenten meer voldoening hebben van onderwijs. En dat de teams meer grip hebben op de inrichting en vormgeving van het onderwijsleerproces. Verder hoopt Van den Dungen op vermindering van het ‘gedoe’: de alsmar groeiende bureaucratie en controles op de onderwijs- en examenboekhouding.”

* Het aantal aan de cks-experimenten deelnemende leerlingen en het totaal aantal mbo-leerlingen is niet exact. □

